

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

КОСТЕНКО МИКОЛА ПЕТРОВИЧ

УДК 37.091.21:796.332.071.43

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ З ФУТБОЛУ
ДО ФОРМУВАННЯ ГРУПОВОЇ РЕФЛЕКСИВНОСТІ СПОРТСМЕНІВ**

13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор психологічних наук, професор
Шмаргун Віталій Миколайович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри психології

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Гаркуша Сергій Васильович,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
декан факультету фізичного виховання,
професор кафедри педагогіки, психології
та методики фізичного виховання

доктор педагогічних наук, доцент
Цибулько Людмила Григорівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»,
в. о. завідувача кафедри педагогіки

Захист відбудеться «30» вересня 2021 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.18 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03941, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 309

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «28» серпня 2021 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Сопівник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Професійна діяльність тренера та спортсменів спрямована на досягнення певних показників, отримання результату, який є кращим у порівнянні з іншими. Важливим аспектом у даному випадку постає спортивна майстерність та відповідні здібності спортсмена. За таких умов головним завданням тренера є розвиток цих компонентів у спортсменів, а в командних видах спорту встановлення ефективних зв'язків та розподіл обов'язків між членами команди.

Рефлексивна культура є базовим компонентом зрілої особистості і висококваліфікованої професійної праці будь-якого фахівця. Вона обумовлює інтенсивність формування його досвіду, забезпечує переосмислення змісту свідомості суб'єкта і усвідомлення ним прийомів власної майстерності, здібностей, можливостей і перспектив.

Питанню групової рефлексивності присвячено роботи науковців у різних аспектах: зміст та складові елементи групової рефлексивності – М. А. Вест, А. Л. Журавльов, А. В. Карпов, М. К. Шипперс, Д. Н. Ден Хартог та П. Л. Коопман; умови існування, прояву групової рефлексивності та впливів на неї – Т. А. Нестік; вплив групової рефлексивності на соціалізацію членів групи, підвищення ролі меншості в групі та зменшення ролі керівника – К. І. Веік, С. К. Вільям де Дреу, А. Гуртнер, Ф. Тсчан, Н. К. Семмер та Чр. Нагеле, С. Картер, Н. Л. Кертх, К. Коллісон та Дж. Парселл, Д. Ларсен, М. Хоегл; вплив групової рефлексивності на розширення знань та досвіду членів групи – К. Арджиріс, Д. П. Брандон та А. Б. Холлінгшед, Д. Колб, К. Левіс, М. Беллівеу, Б. Херндон та Ж. Келлер, Е. Т. Палаззоло; ефективність роботи групи від ступеня прояву рефлексивних процесів у ній – О. В. Філатова; інтелектуальна компетентність особистості – В. М. Шмаргун.

Традиційно завдання роботи тренера сприймають у контексті організації тренування та координації ігрової діяльності під час змагань. Однак, діяльність тренера має більш широкий характер, він одночасно виконує багато функцій: управлінську, психолого-педагогічну, профілактично-медичну, юридичну, представницьку та ін. Такий широкий спектр обов'язків потребує ґрунтовного дослідження процесу підготовки сучасного тренера.

Готовність тренерів до роботи зі спортсменами, формування злагодженої команди, яка здатна досягати високих результатів обумовлена, насамперед, їх підготовкою. Поняття підготовки тренерів ігрових видів спорту, не зважаючи на його поширеність, у сучасних наукових дослідженнях не має однозначного трактування, а аспект підготовки майбутніх тренерів до формування групової рефлексивності спортсменів є малодослідженим.

Установлено, що проблема підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів не була предметом спеціальних наукових досліджень. Доцільність наукового пошуку підтверджується необхідністю подолання існуючих суперечностей між: вимогами, що висуває суспільство до індивідуального розвитку спортсменів та традиційними підходами до психолого-педагогічної підготовки майбутніх

тренерів; потребою сучасних об'єднань фізкультури та спорту в професійно компетентних фахівцях та недостатньою розробленістю науково-методичних засад їх психологічної підготовки; потребою підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів і недостатньою розробленістю ефективної методики підготовки тренерів до даного аспекту професійної діяльності.

Актуальність проблеми, її теоретична й практична значущість та недостатня наукова розробленість, а також необхідність подолання вказаних суперечностей зумовили вибір теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи в природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0115U003561).

Мета та завдання дослідження. Мета дисертації полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

Відповідно до мети дослідження визначено такі завдання:

- проаналізувати стан дослідження проблеми підготовки майбутніх тренерів із футболу до формування групової рефлексивності спортсменів у вітчизняній та зарубіжній літературі, уточнити понятійно-категоріальний апарат, зокрема сутність базових понять;
- виявити та обґрунтувати педагогічні умови;
- розробити модель підготовки майбутніх тренерів;
- визначити критерії оцінювання, показники та рівні підготовки тренерів з футболу;
- експериментально перевірити ефективність педагогічних умов підготовки тренерів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх тренерів з футболу.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

Методи дослідження. Для реалізації основних завдань дослідження на різних його етапах використано такі методи: аналіз, синтез – для вивчення навчально-нормативної документації та психолого-педагогічної літератури з досліджуваного питання; порівняння, зіставлення – з метою порівняння підходів дослідників до вирішення проблеми дослідження; моделювання – для розроблення моделі підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів; тестування, анкетування, спостереження, бесіди – з метою визначення рівня підготовки майбутніх тренерів до формування групової рефлексивності спортсменів в ігрових видах спорту (на прикладі футбольних команд); педагогічний експеримент – для експериментальної перевірки ефективності обґрунтованих педагогічних

умов підготовки студентів до формування групової рефлексивності спортсменів; математичної статистики (критерій χ^2) – для обробки експериментальних даних.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів (цілеспрямоване формування знань у майбутніх тренерів із загальної, вікової, соціальної психології та психології спорту; формування мотивації майбутнього тренера до ефективного міжособистісного спілкування; забезпечення методичного супроводу підготовки майбутніх тренерів до спільного планування діяльності спортивної команди; систематичний розвиток особистісних якостей майбутнього тренера);

– розроблено модель підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів, яка представлена взаємопов'язаним і взаємообумовленим комплексом, що об'єднує такі блоки: методологічно-цільовий, змістово-технологічний, корекційно-результативний;

уточнено:

– поняття «групова рефлексивність спортсменів» – це якість особистості, що сприяє підвищенню самопізнання через сприйняття висновків членів команди про особистість, взаємопостереження, само- та взаємоаналіз, усвідомлення себе, своїх якостей, властивостей, характеристик, успіхів, невдач та їх причин у командних відносинах, завдяки чому відбувається успішна регуляція суб'єктом спільних командних дій;

– критерії (мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, рефлексивний) та показники (інтерес до майбутньої діяльності тренера; усвідомлення необхідності здійснення індивідуальної та колективної роботи зі спортсменами ігрових видів спорту зацікавленість у збільшенні знань з різних аспектів управління спортивним колективом; знання особливостей, умов діяльності та вимог до тренера футбольних команд; уміння планувати та проводити групову тренінгову роботу зі спортсменами командних видів спорту; уміння організувати заходи з формування групової рефлексивності спортсменів; уміння керувати власною професійною діяльністю; уміння оцінювати відповідність обраних тренінгових заходів завданням, що виникають у процесі формування групової рефлексивності спортсменів) оцінювання рівнів підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів;

удосконалено зміст та методику підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів шляхом розроблення та запровадження авторського спецкурсу «Групова рефлексивність спортсменів в ігрових видах спорту»;

подальшого розвитку набули теоретичні уявлення про підготовку майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів як чинника їх успішної професійної діяльності (посилення

психолого-педагогічної підготовки; формування мотивації до співпраці зі спортсменами футбольних команд при встановленні тренувальних завдань).

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес спецкурсу для майбутніх тренерів з футболу «Групова рефлексивність спортсменів в ігрових видах спорту». Матеріали дослідження та методичні рекомендації можуть бути використані в професійній підготовці майбутніх тренерів, а також під час викладання курсів спеціальних дисциплін, у науково-дослідній роботі студентів, магістрантів, аспірантів і в системі підвищення кваліфікації тренерів ігрових видів спорту.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Національного університету фізичного виховання і спорту України, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Асоціації пляжного футболу України.

Особистий внесок здобувача. У наукових працях, підготовлених у співавторстві, здобувачем проведено теоретичний аналіз рефлексивності як психолого-педагогічного феномену.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дослідження оприлюднено та обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародних: «Фізична культура в режимі навчальної діяльності та активного відпочинку студентства» (м. Київ, 2016 р.); «Аналіз моделей організації навчально-виховного процесу в навчальному закладі» (м. Київ, 2016 р.); «Цілі сталого розвитку третього тисячоліття: виклики для університетів наук про життя» (м. Київ, 2018 р.); «Формування мотивації студентів до фізичного самовдосконалення» (м. Київ, 2018 р.); «Теорія і практика сучасної психології: реалії й перспективи» (м. Київ, 2019 р.); «Засоби комплексного формування професійно важливих психофізичних якостей, прикладних умінь і навичок студентів аграрних ЗВО» (м. Київ, 2019 р.); «Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства» (м. Ірпінь, 2020 р.); «Психологічний розвиток людини» (м. Ірпінь, 2020 р.); всеукраїнських: «Інновації в педагогічній діяльності» (м. Київ, 2016 р.); «Інваріанти фізичного розвитку» (м. Київ, 2016 р.); «Розвиток дослідницької компетентності молодих науковців у контексті гармонізації системи підготовки Ph. D. в ЄС» (м. Київ, 2017 р.); «Формування рефлексивності майбутніх фахівців як психолого-педагогічна проблема» (м. Київ, 2017 р.); «Актуальні наукові дослідження в сучасному світі» (м. Переяслав-Хмельницький, 2020 р.); «Програма тренувань студентської збірної університету з футболу на період карантину» (м. Переяслав-Хмельницький, 2020 р.); регіональних: «Майстер-клас з питань підвищення професійної майстерності викладачів фізичного виховання аграрних вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації» (сmt Немішаєве, 2011 р.); методичних семінарах і засіданнях кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, 2016–2020 рр.).

Публікації. Основні положення та результати наукового дослідження висвітлено в 14 наукових працях, з яких 2 статті у наукових фахових виданнях України, 3 статті у наукових виданнях інших держав, включених до міжнародної наукометричної бази Web of Science, стаття у науковому виданні іншої держави, посібник, 7 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списків використаних джерел (всього 349 найменувань, із них 32 іноземними мовами) та додатків. Робота містить 13 таблиць та 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 315 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено ступінь її наукової розробленості, розкрито зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет наукового пошуку, схарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну, з'ясовано практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, окреслено його структуру й обсяг.

У першому розділі **«Теоретичні аспекти проблеми формування групової рефлексивності спортсменів в ігрових видах спорту»** проаналізовано стан дослідження проблеми підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів у вітчизняній та зарубіжній літературі, схарактеризовано групову рефлексивність спортсменів на прикладі футбольних команд.

Аналіз наукових праць Ю. О. Бабаян, М. Е. Воронцової, О. В. Вошиніна, Г. О. Дегтяр, В. А. Ількова, А. В. Карпова, Т. В. Комар, В. А. Лефевр, Н. А. Маркіної, М. С. Міріманової, А. А. Мушакова, С. Д. Неверковіча, О. С. Погребної, Ю. В. Романової, А. В. Рассохіна, А. В. Сурмавої, М. С. Тіткової, В. Д. Шадрікова, М. В. Швидкої, Г. П. Щедровіцького дає підстави стверджувати, що важливими чинниками спільної діяльності виступають рефлексія і рефлексивність.

Рефлексія – це здатність усвідомлювати, впізнавати, пізнавати себе, відображати самого себе в психічних проявах. Рефлексія здійснюється тими ж психічними процесами, що і пізнання зовнішнього світу, але звернені ці процеси на самого себе.

Рефлексивність – це якість особистості, що сприяє підвищенню самопізнання через самосприйняття, самоспостереження, самоаналіз і усвідомлення себе, своїх якостей, властивостей, характеристик, успіхів, невдач та їх причин, завдяки чому відбувається успішна регуляція суб'єктом своєї діяльності.

В умовах тісних стосунків, миттєвих реакцій та при виконанні єдиного завдання виникає потреба формування певної особистісної якості, що враховує створення ситуації взаєморозуміння високого рівня. Цей факт актуалізує

потребу в груповій рефлексивності з метою підвищення якості керованих процесів і зниження витрат як матеріальних, так і людських ресурсів.

Велике значення при цьому набуває групова рефлексивність спортсменів, яка дозволяє їм аналізувати ефективність своєї діяльності, з урахуванням власного і чужого, індивідуального та колективного досвіду.

Доведено, що групова рефлексивність – це певна якість групи, яка може існувати лише, якщо група себе самоідентифікує та використовує систему самоаналізу.

Обґрунтовано поняття «групова рефлексивність спортсмена». Це якість особистості, що сприяє підвищенню самопізнання через сприйняття висновків членів команди про особистість, взаємостереження, само- та взаємоаналіз, усвідомлення себе, своїх якостей, властивостей, характеристик, успіхів, невдач та їх причин у командних відносинах, завдяки чому відбувається успішна регуляція суб'єктом спільних командних дій.

Групова рефлексивність спортивної команди розвивається під час міжособистісного спілкування, коли проходить обговорення гри, чи під час проведення матчу. Групова рефлексивність розвивається не обов'язково під час спілкування всієї групи, розвиток цієї якості відбувається також і при обговоренні в межах малих груп чи діалогах. Головним чинником у даному випадку виступає усвідомлення своєї ролі в командних діях під час гри. Крім того, у командних видах спорту, коли гравці знаходяться на відстані один від одного та швидко пересуваються і не мають можливості спілкуватися, рефлексія може здійснюватися за допомогою певної системи дій. Тобто групова рефлексивність формується на основі розуміння міміки, жестів, перенесення центрів зосередження поглядів, особливих знаків руху тіла тощо.

Встановлено, що тренер спортивної команди є ключовою фігурою при формуванні групової рефлексивності. Це пов'язано з тим, що в спортивній команді кожен з її членів характеризується різним рівнем індивідуальної рефлексивності, і лише від наполегливості тренера залежить формування групової рефлексивності як стійкої характеристики кожного спортсмена.

Для забезпечення успішного проведення рефлексії в команді тренер повинен створити: позитивне комунікативне середовище при обговоренні специфіки гри та ролі кожного спортсмена в ній; умови усвідомлення, що кожний із гравців виконує певну роль у команді, яка може бути змінена, і це не означає зміну статусу гравця в команді (захисник, напівзахисник, форвард, гравець запасу, другий воротар тощо); середовище прояву феномена лідерства спортсменом (кожний член групи повинен відкрито висловлювати свою точку зору та виявляти ініціативу з удосконалення як власної гри, так і гри команди); захисні групові механізми (взаємопідтримка, толерантність, обґрунтована критика); умови формування позитивної групової ідентичності (стійке уявлення членів групи про їх колектив).

Сформована групова рефлексивність як якість особистості кожного члена спортивної команди сприятиме: швидкій адаптації гравців до змін, як у розподілі сил всередині команди, так і до змін у команді суперника; готовності членів команди до різних комбінацій та форм спільної активності

(зіграність гравців у дуетах, трійках, тощо); аналізу стосунків та ефективності взаємодії гравців у командах суперників; підтримку позитивної групової ідентичності та розуміння образу команди з позиції «Ми»; розвитку колективної пам'яті (стійкого уявлення про минуле, яке поділяється та створюється членами спортивної команди); формування спільного бачення майбутнього кожним гравцем команди.

Формування групової рефлексивності як якості особистості спортсмена ігрових видів спорту дозволяє: підвищити ефективність спільної діяльності гравців; засвоювати нові правила, схеми та комбінації гри; спільно розробляти прийоми і техніки рефлексії; аналізувати накопичений досвід, розробляти рекомендації, сприймати їх та використовувати. При цьому актуалізується роль тренера, який спрямовує рефлексивні процеси на формування групової ідентичності; підвищення ефективності різнопланових комунікативних зв'язків як вербального, так і не вербального характеру; актуалізує питання групової довіри.

У результаті з'ясування сучасного стану підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів було виявлено недостатню цілеспрямованість та систематичність, інколи, навіть, стихійність зазначеного процесу; відсутність необхідних методичних та діагностичних матеріалів. Визначення рівнів підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів довело, що в більш ніж половини респондентів рівень підготовки не задовольняє сучасним вимогам і є початковим. Це зумовило необхідність розроблення практичних механізмів удосконалення процесу підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

У другому розділі **«Методика підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів»** виявлено та обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів та розроблено модель підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

Аналіз та узагальнення наукового доробку вчених дозволив визначити основні умови підготовки тренерів до роботи зі спортсменами ігрових видів спорту. Їх систематизація та узагальнення уможливили обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності.

Уведення першої педагогічної умови (Волянук Н. Ю., Вошинін А. В., Ільїн Е. П., Келлер В. С., Ложкін Г. В., Малкіна-Пих І. Г., Марков К. К., Олійник М. О., Платонов В. М., Папуша В. Г., Скрипник А. П., Станиславська І. Г., Шиян Б. М.) – засвоєння майбутнім тренером знань із загальної, вікової, соціальної психології та психології спорту – обумовлено наявністю різних ситуацій у спорті, що вимагають від тренера знань не тільки психології спорту, а й психології вікової, соціальної, педагогічної та медичної. Тренер повинен бути хорошим психологом, тому що одночасно з розвитком м'язів і функцій організму він здійснює розвиток нервово-психічних механізмів

регуляції рухової діяльності та поведінки спортсменів у цілому, він виховує чемпіонський характер. Успішний тренер, безсумнівно, добре знає психофізіологічні особливості спортсменів, загальні і ситуативні можливості впливу на них при вирішенні завдань тренувального процесу і змагальної діяльності. Практична діяльність змушує тренера досконало вивчати поведінку спортсменів і виявляти ті їхні психологічні якості і властивості, розвиток яких може зумовити досягнення високих результатів у спортивній діяльності. Тренерам необхідно створювати умови для розкриття і розвитку особистості в спорті, і робити це треба дбайливо, з огляду на психофізіологічні особливості спортсмена.

У виокремленні другої педагогічної умови (Бороздіна Г. В., Гах Й., Гриджук Д. М., Данилюк І. Г., Загнітко А. П., Куравішвілі В. А., Леонтьєв О. О., Марков К. К., Орбан Л. Е., Підкасітий П. І., Рюкле Х.) – підготовленість майбутнього тренера до ефективного міжособистісного спілкування – виходили з того, що завдання тренера в доступній формі донести необхідну інформацію з організації командної гри одночасно для всіх гравців. Сучасний тренер професійно пов'язаний зі спілкуванням, повинен володіти засобами коректування і оптимізації спілкування в галузі фізичної культури і спорту, розвивати власні здібності і навички до такого спілкування. Щоб донести інформацію до розуміння спортсменів, майбутній тренер під час власної професійної підготовки повинен оволодіти методами педагогічного спілкування різними мовами та оперувати міжособистісним простором (дистанціями психологічного спілкування).

Третя педагогічна умова (Бажанов В. А., Воронцова М. Е., Воцінін А. В., Деркач А. А., Джамгаров Т. Т., Жмарєв Н. В., Журавльова А. Л., Ільїн Е. П., Ільков В. А., Ісаєв А. А., Кноррінг В. І., Комар Т. В., Кретт Б. Дж., Мальчіков А. В., Марков К. К., Мушаков А. А., Неверкович С. Д., Нестік Т. А., Пілюян Р. А., Переверзін І. І., Розанова В. Л., Румянцева В. І., Ушатикова І. І., Якімов А. М.) – підготовка майбутнього тренера до спільного планування діяльності спортивної команди – уможливить поставити ефективні завдання навчально-тренувального процесу. Тренер повинен вміти чітко визначати цілі, завдання та ефективно планувати тренувальний та змагальний процес. При формуванні групової рефлексивності важливо, щоб тренер діяв як помічник, а не як диктатор. Від кожного гравця слід вимагати максимальної віддачі, особливо від тих, хто має проблеми з ігровою мотивацією. Щоб полегшити групове обговорення, слід заохочувати гравців говорити про те, що вони думають і відчувають. Чим більше гравців відчує, що вони сприяють встановленню мети, тим більшу відповідальність за неї вони будуть нести.

Обґрунтування четвертої педагогічної умови (Бодров В. А., Волянчук Н., Ільїн Е. П., Корх А. Я., Лігінчук Г. Г., Ложкін Г. В., Малкін В. Р., Медведева О. М., Переверзін І. І., Розанова В. Л., Терехіна Р. М., Якімов А. М.) – розвиток особистісних якостей майбутнього тренера – пов'язане з тим, що тренер повинен виявляти такі індивідуальні якості, що забезпечують досягнення максимального результату. Тренер повинен володіти цілим комплексом моральних якостей: гуманізмом, ввічливістю, чесністю,

вимогливістю, оптимізмом і т. д. Також мати комунікативні якості, до яких відносяться товарицькість, ввічливість, доброзичливість, педагогічний такт. Вольові якості мають велике значення для успішної діяльності тренера. До них відносяться витримка, наполегливість, терплячість, рішучість, сміливість. Інтелектуальні якості допомагають йому знаходити правильні рішення в роботі, обумовлюють ефективність творчості тренера, пошуку ним нових, неординарних шляхів у підготовці спортсменів. До цих якостей відносять: ясність і логічність мислення, його критичність, уяву, винахідливість, дотепність. Особливу роль в діяльності тренера відіграє оперативність мислення, що характеризує здатність тренера швидко знаходити оптимальне рішення завдань, що виникають, а також прогнозування результатів впливу на спортсменів.

Застосування комплексу виокремлених педагогічних умов сприятиме забезпеченню позитивних зрушень у підготовці майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

У процесі наукового пошуку було розроблено модель, яка вміщує три блоки: методологічно-цільовий, змістово-технологічний, корекційно-результативний, що інтегруються в цілісну керовану систему та дозволяють презентувати цілеспрямований процес підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів, а також структурний взаємозв'язок її основних компонентів (рис. 1).

Методологічно-цільовий блок містить такі складові: мету, що детермінується соціальним замовленням; провідні завдання підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів; методологічні підходи, що забезпечують спрямованість процесу підготовки майбутніх тренерів до формування групової рефлексивності спортсменів (компетентнісний, особистісно орієнтований, системний, діяльнісний, синергетичний, аксіологічний, акмеологічний, творчий); загально-дидактичні та специфічні (орієнтація змісту навчання на профіль майбутньої спортивної діяльності; педагогічної інтеграції; поєднання навчання з особистісним розвитком; цілеспрямованого формування професійних інтересів студентів) принципи.

До змістово-технологічного блоку моделі входять педагогічні умови, етапи (мотиваційно-цільовий; когнітивно-операційний; рефлексивно-оцінювальний) підготовки майбутніх тренерів з футболу та форми, методи, засоби навчання, педагогічні технології (фасилітації, малих груп, кейс-технологію, проєктного навчання, ігрового навчання), що використовуються на кожному етапі.

Для запуску процесів колективного вирішення проблем у команді слід використовувати різні техніки фасилітації. Не залежно від техніки фасилітації, яка обирається для розвитку групової рефлексивності («Світове кафе/World Cafe»; «Пошук майбутнього/Future Search»; «Конференція «Пошук»/Search Conference»; «Технологія відкритого простору/Open Space Technology»; «Динамічна фасилітація/Dynamic Facilitation»; «Саміт позитивних змін/Appreciative Inquiry Summit»; «Стратегічні зміни в реальному часі/Real Time

Strategic Change»; «Вихід за межі/Work Out»; «Базова фасилітація/Basic facilitation») всі вони спрямовані на пошук відповідей на чотири запитання: яка мета була поставлена перед командою; що було зроблено для досягнення поставленої мети; що можна удосконалити в майбутньому для досягнення мети; розроблення стратегії дій у наступний раз.

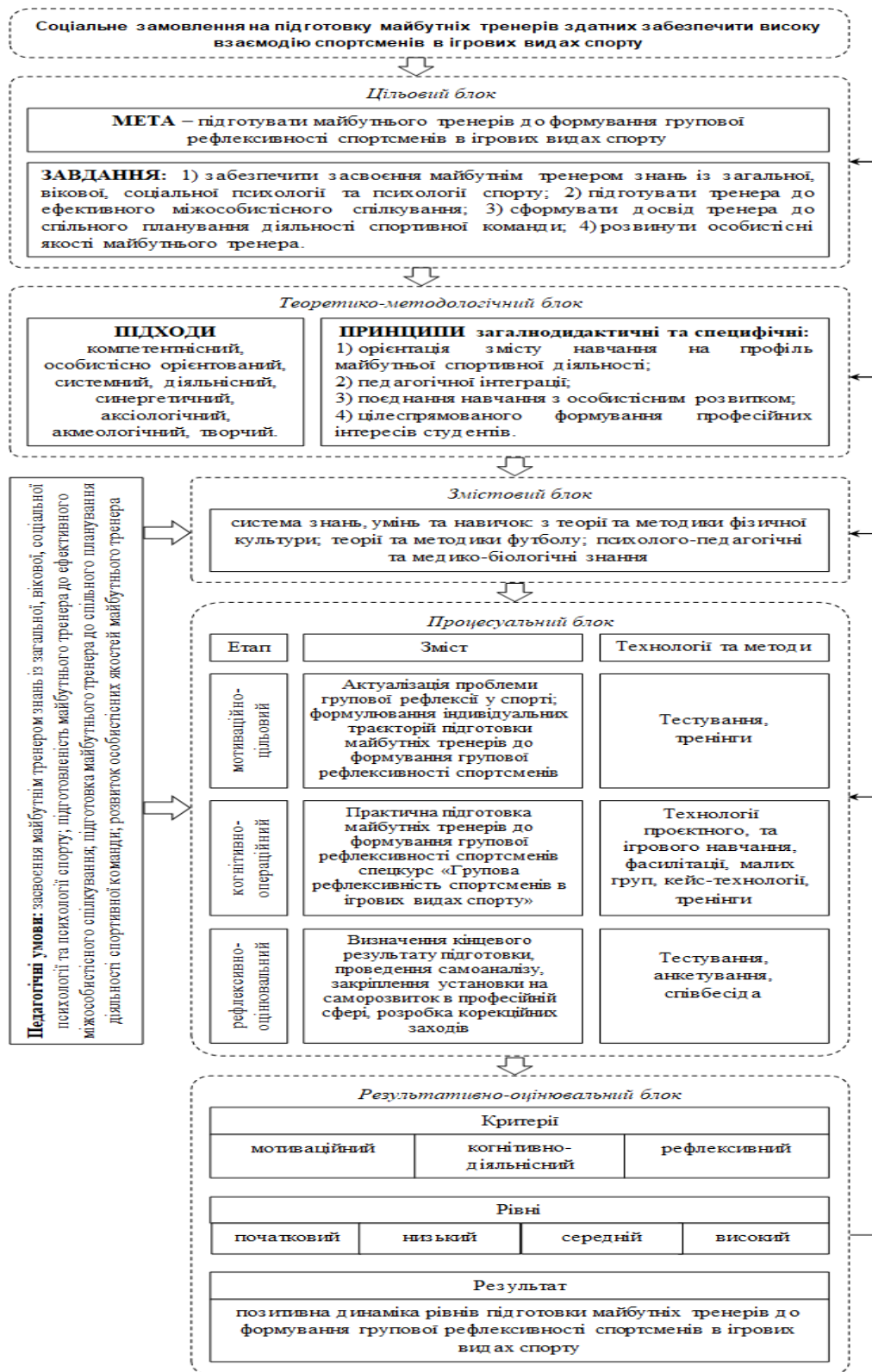

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів

Із метою удосконалення підготовки майбутніх тренерів футбольних команд до формування групової рефлексивності спортсменів, на основі проведених розробок, власного спортивного й педагогічного досвіду розроблено спецкурс «Групова рефлексивність спортсменів в ігрових видах спорту».

Завершальним блоком моделі є корекційно-результативний, що охоплює оцінювання, аналіз та корекцію результатів підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів і включає критерії (мотиваційний, діяльнісний, рефлексивний) із відповідними показниками та рівні підготовки (початковий, низький, середній, високий).

На основі розробленої моделі схарактеризовано методику реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

Використання таких педагогічних технологій як фасилітація малих груп, кейс-технології, проєктного та ігрового навчання є одним з найбільш перспективних шляхів удосконалення процесу підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів. При запровадженні цих технологій посилюється самостійна робота студентів, що заснована на принципах проблемності і моделювання, що відрізняє їх від традиційних методів освіти. Завдяки глибині й швидкості обробки інформації посилюється інтенсивність навчання. Активність, що виникає при використанні інтерактивних освітніх технологій більш тривала і стійка, а самостійно прийняті рішення є творчими за своїм змістом та емоційно забарвлені.

У третьому розділі «**Експериментальна перевірка підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів**» визначено критерії оцінювання, показники та рівні підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів та експериментально перевірено ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

Аналіз компонентів оцінювання підготовки до професійної діяльності майбутніх фахівців дозволив визначити критерії підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів: мотиваційний – позитивне ставлення фахівця (чи майбутнього фахівця) до сфери професійних інтересів; діяльнісний – стан теоретично-практичної підготовки фахівця до професійної діяльності; рефлексивний – готовність до самовдосконалення та саморозвитку в межах професійної діяльності.

Із метою оцінювання підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів визначено критерії та показники на основі розробленої трикомпонентної структури професійної діяльності фахівця (табл. 1).

Педагогічний експеримент (2018–2020 рр.) проведено на базі Національного університету біоресурсів і природокористування України (53 респонденти: контрольна група – 24 студенти, експериментальна – 29), Київського університету імені Бориса Грінченка (51 респондент: контрольна

група – 26 студентів, експериментальна – 25), Асоціації пляжного футболу України (49 респондентів: контрольна група – 24 студенти, експериментальна – 25). Загальна кількість учасників експерименту становила 153 студенти.

Таблиця 1

Критерії та показники оцінювання рівня підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів

Критерій	Показник	
Мотиваційний	М 1	Інтерес до майбутньої діяльності тренера
	М 2	Усвідомлення необхідності здійснення індивідуальної та колективної роботи зі спортсменами ігрових видів спорту
	М 3	Зацікавленість у збільшенні знань із різних аспектів управління спортивним колективом
Діяльнісний	Д 1	Знання особливостей, умов діяльності та вимог до тренера футбольних команд
	Д 2	Уміння планувати та проводити групову тренінгову роботу зі спортсменами командних видів спорту
	Д 3	Уміння організовувати заходи з формування групової рефлексивності спортсменів
Рефлексивний	Р 1	Уміння керувати власною професійною діяльністю
	Р 2	Уміння оцінювати відповідність обраних тренінгових заходів завданням, що виникають у процесі формування групової рефлексивності спортсменів

Метою констатувального етапу експерименту (рис. 2) було визначення рівнів підготовки майбутніх тренерів до формування групової рефлексивності спортсменів, а також визначення схожості груп, що брали участь в експерименті. Установлено, що різниця між результатами контрольної та експериментальної груп статистично незначуща: $T_{\text{спост.}}(8,93) < T_{\text{крит.}}(11,34)$. Групи є статистично однаковими.

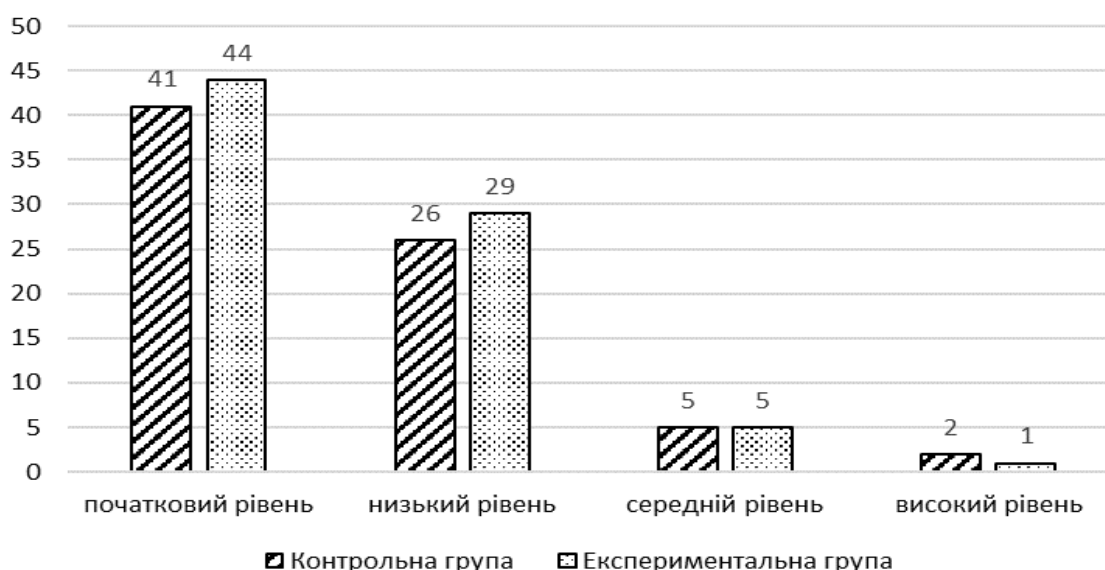

Рис. 2. Рівні підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів (констатувальний етап)

Зміст роботи на формувальному етапі експерименту передбачав реалізацію в експериментальній групі виявлених педагогічних умов, у той час, як студенти контрольної групи навчалися за традиційною методикою. Підготовка майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів футбольних команд в ігрових видах спорту відбувалося в три етапи.

Перший етап (мотиваційно-цільовий) було спрямовано на формування ціннісних орієнтацій майбутніх тренерів, підвищеного інтересу до майбутньої спортивної діяльності, потреби та внутрішніх мотивів до оволодіння знаннями, практичними вміннями й навичками та охоплював пропедевтичну теоретичну підготовку студентів.

Другий етап (когнітивно-операційний) мав на меті забезпечення ґрунтовної практичної підготовки майбутніх тренерів і передбачав перетворення освітнього процесу, що виявилось ефективним при використанні таких технологій, як проєктного, модульного та ігрового навчання, застосування технологій фасилітації, малих груп, кейс-технології; а також різноманітних форм (інтегроване заняття, заняття у формі сюжетно-рольових ігор, заняття-дискусії, тренінги тощо). Це уможливило подальше набуття професійних знань, удосконалення уміння їх використовувати в стандартних та нестандартних ігрових ситуаціях, поступове оволодіння практичними вміннями й навичками із формування групової рефлексивності спортсменів ігрових видів спорту.

Третій етап (рефлексивно-оцінювальний) – мав на меті рефлексію власної діяльності, закріплення установки на саморозвиток і самовдосконалення в професійній сфері й полягав у розробленні та впровадженні в практику індивідуальних творчих проєктів із формування групової рефлексивності спортсменів.

Поетапне включення студентів у різні види діяльності індивідуального й колективного характеру дозволило позитивно впливати на якість підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

Діагностування рівнів підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів на формувальному етапі експерименту уможливило отримання емпіричних даних (табл. 2).

Порівняння між контрольною та експериментальною групами здійснювалося за непараметричним критерієм χ^2 (хі-квадрат). Розрахункове значення статистики критерію ($T_{\text{спост.}}$) коливалося за різними показниками в межах від 11,68 до 24,72 та порівнювалося з табличним значенням ($T_{\text{крит.}}=11,34$) для всіх показників $T_{\text{спост.}} > T_{\text{крит.}}$, тобто в експериментальній та контрольній групах результати характеризуються розходженням, а отже різниця достовірна. На підставі цього зроблено висновок: запроваджена в експериментальній групі незалежна змінна – педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів – суттєво вплинула на результат експерименту.

**Рівні підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування
групової рефлексивності спортсменів (формувальний етап)**

Показник	Вибірка	Початковий рівень	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
М 1	КГ	8	26	31	9
	ЕГ	1	17	40	21
М 2	КГ	8	38	21	7
	ЕГ	6	21	41	11
М 3	КГ	19	22	27	6
	ЕГ	3	21	34	21
Д 1	КГ	9	17	35	13
	ЕГ	2	9	41	27
Д 2	КГ	6	29	30	9
	ЕГ	1	8	49	21
Д 3	КГ	12	31	26	5
	ЕГ	10	16	39	14
Р 1	КГ	6	26	34	8
	ЕГ	1	15	44	19
Р 2	КГ	10	24	30	10
	ЕГ	3	13	44	19

Примітка. *КГ – контрольна група; ЕГ – експериментальна група

Отже, проведене дослідження свідчить про дієвість виявлених педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів до формування групової рефлексивності спортсменів в ігрових видах спорту.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено нові підходи до вирішення актуального завдання в галузі теорії і методики професійної освіти – підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

1. Проведений науковий аналіз проблеми в педагогічній теорії довів, що науково-педагогічна проблема є актуальною, а наведені дослідження й напрацювання в цій галузі можуть слугувати основою для наукової розвідки.

З'ясовано, що накопичено позитивний досвід щодо формування групової рефлексивності фахівців різних галузей. Водночас, узагальнення наукового доробку вчених засвідчило дискусійні погляди на формування групової рефлексивності в підготовці фахівців фізичної культури та спорту, а також відсутність спеціальних наукових досліджень, присвячених проблемі підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

Під час наукового пошуку уточнено сутність поняття «групова рефлексивність», яку тлумачимо як якість особистості, що сприяє підвищенню самопізнання через сприйняття висновків членів групи про особистість, взаємостереження, само- та взаємоаналіз, усвідомлення себе, своїх якостей,

властивостей, характеристик, успіхів, невдач та їх причин у групових відносинах, завдяки чому відбувається успішна регуляція суб'єктом спільної діяльності групи.

Для успішної злагодженої командної гри кожен спортсмен, який позиціонує себе як член команди, повинен володіти особистісною якістю, що формує групову рефлексивність. Звичайно, така якість формується під час командної взаємодії, коли спортсмен усвідомлює сильні і слабкі сторони як власної гри, так і гри інших членів команди. Такий процес проходить хаотично, часто вимагає так званої «зіграності» спортсменів, щоб вони почали «відчувати» один одного і потребує значних витрат часу. Щоб розвивати групову рефлексивність необхідно застосовувати технології, що спрямовані на аналіз командного досвіду.

Групова рефлексивність як індивідуальна якість особистості ефективно формується за умови колективної співпраці та цілеспрямованого впливу з боку лідера групи. Особлива роль у формуванні групової рефлексивності спортивної команди відводиться тренеру, капітану чи психологу команди.

2. На основі узагальнень виявлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів: засвоєння майбутнім тренером знань із загальної, вікової, соціальної психології та психології спорту; підготовленість майбутнього тренера до ефективного міжособистісного спілкування; підготовка майбутнього тренера до спільного планування діяльності спортивної команди; розвиток особистісних якостей майбутнього тренера.

3. Розроблено модель підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів, яка відображає взаємодію основних блоків (методологічно-цільовий, змістовно-технологічний, корекційно-результативний), унаочнює цей процес.

Методологічно-цільовий блок містить мету та провідні завдання підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів; висвітлює взаємозв'язок концептуальних підходів (компетентнісний, особистісно орієнтований, системний, діяльнісний, синергетичний, аксіологічний, акмеологічний, творчий), загальнодидактичних та специфічних (орієнтація змісту навчання на профіль майбутньої спортивної діяльності; педагогічної інтеграції; поєднання навчання з особистісним розвитком; цілеспрямованого формування професійних інтересів студентів) і принципів. Змістовно-технологічний блок охоплює педагогічні умови, етапи, педагогічні технології, форми, методи підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів та спецкурс «Групова рефлексивність спортсменів в ігрових видах спорту». Корекційно-результативний блок включає критерії з відповідними показниками, рівні підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів та кінцевий результат.

4. Визначено критерії підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів та їх показники (мотиваційний: інтерес до майбутньої діяльності тренера; усвідомлення

необхідності здійснення індивідуальної та колективної роботи зі спортсменами ігрових видів спорту; зацікавленість у збільшенні знань з різних аспектів управління спортивним колективом; діяльнісний: знання особливостей, умов діяльності та вимог до тренера футбольних команд; уміння планувати та проводити групову тренінгову роботу зі спортсменами футбольних команд; уміння організовувати заходи з формування групової рефлексивності спортсменів; рефлексивний: уміння керувати власною професійною діяльністю; уміння оцінювати відповідність обраних тренінгових заходів завданням, що виникають у процесі формування групової рефлексивності спортсменів). Схарактеризовано рівні підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів (початковий, низький, середній, високий).

Установлено, що на сучасному етапі процес підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів характеризується недостатньою цілеспрямованістю та систематичністю, інколи, навіть, стихійністю. Рівень підготовки майбутніх тренерів до формування групової рефлексивності спортсменів здебільшого відповідає початковому та низькому рівням, що зумовило потребу розроблення ефективних шляхів її формування.

5. Перевірено дієвість запропонованих педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів до формування групової рефлексивності спортсменів. Експеримент підтвердив всі основні теоретико-методичні положення дисертаційного дослідження. У результаті цілеспрямованого впливу відбулися статистично значущі зміни в рівнях підготовки майбутніх тренерів контрольних та експериментальних груп. Статистичний аналіз результатів формувального експерименту підтвердив об'єктивність змін, що сталися в рівні підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів під впливом обґрунтованих педагогічних умов.

Результати теоретичного узагальнення та педагогічного експерименту, впровадження їх в освітній процес підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів дають підстави стверджувати, що поставлені в роботі завдання виконано. Це уможливило формулювання низки пропозицій щодо їх практичного використання на таких рівнях:

- організаційно-методичному (модернізація навчальних планів підготовки майбутніх тренерів з футболу шляхом удосконалення змісту тренінгових курсів, що забезпечить сприятливі можливості для формування групової рефлексивності спортсменів);

- організаційно-адміністративному (створення системи зв'язків між закладом освіти та спортивними організаціями для створення сприятливих практичних умов підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів);

- методичному (розроблення і впровадження в освітній процес програм підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової

рефлексивності спортсменів, тренінгів; навчальних технологій: проєктної; ігрових, кейс-технології, малих груп; фасилітації);

– практичному (запровадження моніторингу з метою контролю й коригування знань, вмінь, особистісних якостей і характеристик, мотиваційних чинників, здібностей майбутніх тренерів, які визначають ефективність їх підготовки до формування групової рефлексивності спортсменів; розроблення та впровадження наскрізної науково-методичної програми практичної підготовки майбутніх тренерів; розроблення програми підвищення кваліфікації тренерів з футболу відповідно до теоретико-методичних положень дослідження).

Проведене наукове дослідження не вирішує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є адаптація розроблених педагогічних умов до особливостей освітнього процесу закладів вищої освіти, що готують фахівців фізичного виховання та спорту, удосконалення технологій розвитку групової рефлексивності спортсменів, вирішення педагогічної проблеми оптимізації засобів в аспекті розвитку особистісних якостей майбутніх тренерів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Костенко М. П. Групова рефлексивність ціннісно-рольової взаємодії у спортивній команді Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2018. № 291 С. 128–132.

2. Арефьев В. Г., Краснов В. П., **Костенко М. П.** Стан і перспективи розвитку вищої освіти. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2018. Вип. 4 (98). С. 8–11. *(Здобувачем проаналізовано теоретичний досвід за темою дослідження, проаналізовано освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів зі спеціальності «Фізична культура і спорт»).*

Статті у наукових виданнях,

включених до міжнародної наукометричної бази Web of Science

3. Griban G., Kobernyk O., Petrachkov O., Dmytrenko S., Khurtenko O., Kostiuk Yu., Nazarenko L., **Kostenko M.**, Khotentseva O. Physical Fitness Level of Students of Higher Educational Institutions from a Historical Perspective. International Journal of Applied Exercise Physiology. 2020. Vol. 9 (9). P. 162–171. *(Здобувачем розроблено та реалізовано програму експерименту).*

4. Shmargun V., Griban G., **Kostenko M.**, Kostiuk D., Shakura Yu., Oleniev D., Polishchuk L., Khotentseva O., Kurillo T., Otroshko O. Development of mental representation of movements in children as a means of forming sports skills and reflexivity. International Journal of Applied Exercise Physiology. 2020.

Vol. 9 (11). P. 194–202. *(Здобувачем проаналізовано результати експерименту з вивчення групової рефлексивності в команді дітей молодшого шкільного віку).*

5. Brynzak S., Putrov S., Omelchuk O., Misharovskiy R., **Kostenko M.**, Prima A., Myroshnichenko V. Consideration of psychological compatibility of female athletes in maintaining psychological climate of women's basketball teams. Journal of Physical Education and Sport. 2021. Vol. 21. Issue 1. P. 343–351. *(Здобувачем проаналізовано результати експерименту з вивчення групової рефлексивності в жіночій команді з баскетболу).*

Стаття у науковому виданні іншої держави

6. Шмаргун В. М., **Костенко М. П.** Розвиток мисленого уявлення рухів у дітей як засіб формування їх спортивних навичок та рефлексивності. Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. 2020. Vol VIII (38). Issue 230. P. 80–85. *(Здобувачем визначено основні складові групової рефлексивності).*

Посібники

7. Костенко М. П. Футзал в закладах вищої освіти: навчально-методичний посібник для науково-педагогічних працівників кафедр фізичного виховання та студентів неспеціалізованих вищих закладів освіти. Київ, 2019. 83 с.

Тези наукових доповідей

8. **Костенко М. П.**, Краснов В. П. Аналіз моделей організації навчально-виховного процесу у навчальному закладі (теоретичний огляд). Міжнародна електронно-методична конференція, м. Київ, 2016. С. 84–93. *(Здобувачем проаналізовано емпіричний досвід за темою дослідження).*

9. **Костенко М. П.**, Пригодій М. А. Формування рефлексивності майбутніх фахівців як психолого-педагогічна проблема. Розвиток дослідницької компетентності молодих науковців у контексті гармонізації системи підготовки Ph. D. в ЄС: III Всеукраїнський науково-практичний веб-семинар, присвячений 25-річчю НАПН України, м. Київ, 15 травня 2017 року: тези доповіді. Київ, 2017. С. 32–34. *(Здобувачем проаналізовано теоретичний матеріал за темою дослідження, визначено психолого-педагогічну проблему формування рефлексивності майбутніх тренерів).*

10. Костенко М. П. «Формування мотивації студентів до фізичного самовдосконалення». Цілі сталого розвитку третього тисячоліття: виклики для університетів наук про життя: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 2018. Т. 4. С. 152–154.

11. Костенко М. П. Psychological bases of human health. Mental Health Global Challenges XXI Century: MHGC Proceedings. Rome, Italy 2019. P. 74–77.

12. **Костенко М. П.**, Отрошко О. В., Краснов В. П. Засоби комплексного формування професійно важливих психофізичних якостей, прикладних умінь і навичок студентів аграрних ЗВО: теорія і практика сучасної психології: реалії й перспективи: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ,

13 жовтня 2019 року: тези доповіді. Київ, 2019. С. 37–39. *(Здобувачем визначено професійно важливі психофізичні якостей майбутніх тренерів).*

13. **Костенко М. П.**, Дубовік Р. Г., Отрошко О. В. Програма тренувань студентської збірної університету з футболу на період карантину. Актуальні наукові дослідження в сучасному світі: регіональна наукова інтернет-конференція, м. Дніпро, 26 листопада 2020 року: тези доповіді. С. 68–70. *(Здобувачем проаналізовано теоретичний матеріал за темою дослідження).*

14. Костенко М. П. Психологічний розвиток людини. Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства: V Міжнародна науково-практична конференція, м. Ірпінь, 21 квітня 2020 року: тези доповіді. Ірпінь, 2020. С. 117–119.

АНОТАЦІЯ

Костенко М. П. Підготовка майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2021.

Дисертаційне дослідження є теоретико-експериментальним обґрунтуванням науково-методичного завдання підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

З'ясовано сучасний стан підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів у педагогічній теорії та практиці, уточнено сутність поняття «групова рефлексивність спортсменів», визначено критерії, показники та рівні підготовки майбутніх тренерів з футболу до її формування. Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів: цілеспрямоване формування знань у майбутніх тренерів із загальної, вікової, соціальної психології та психології спорту; формування мотивації майбутнього тренера до ефективного міжособистісного спілкування; забезпечення методичного супроводу підготовки майбутніх тренерів до спільного планування діяльності спортивної команди; систематичний розвиток особистісних якостей майбутнього тренера. Розроблено модель підготовки майбутніх тренерів до формування групової рефлексивності спортсменів. Організовано та проведено експеримент, що підтвердив дієвість виявлених педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності спортсменів.

Ключові слова: рефлексія, рефлексивність, групова рефлексивність, майбутній тренер, модель підготовки майбутніх тренерів з футболу до формування групової рефлексивності, педагогічні умови, професійна підготовка майбутніх тренерів.

АННОТАЦИЯ

Костенко М. П. Подготовка будущих тренеров по футболу к формированию групповой рефлексивности спортсменов. На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2021.

Диссертационное исследование является теоретико-экспериментальным обоснованием научно-методического задания подготовки будущих тренеров по футболу к формированию групповой рефлексивности спортсменов.

Выяснено современное состояние подготовки будущих тренеров по футболу к формированию групповой рефлексивности спортсменов в педагогической теории и практике, уточнена сущность понятия «групповая рефлексивность спортсменов», определены критерии, показатели и уровни подготовки будущих тренеров по футболу к ее формированию. Обоснованы педагогические условия подготовки будущих тренеров по футболу к формированию групповой рефлексивности спортсменов: целенаправленное формирование знаний у будущих тренеров по общей, возрастной, социальной психологии и психологии спорта; формирование мотивации будущего тренера к эффективному межличностному общению; обеспечение методического сопровождения подготовки будущих тренеров к общему планированию деятельности спортивной команды; систематическое развитие личностных качеств будущего тренера. Разработана модель подготовки будущих тренеров к формированию групповой рефлексивности спортсменов. Организован и проведен эксперимент, подтвердивший действенность выявленных педагогических условий подготовки будущих тренеров по футболу к формированию групповой рефлексивности спортсменов.

Ключевые слова: рефлексия, рефлексивность, групповая рефлексивность, будущий тренер, модель подготовки будущих тренеров по футболу к формированию групповой рефлексивности, педагогические условия, профессиональная подготовка будущих тренеров.

ANNOTATION

Kostenko M. P. Training of Future Football Coaches for the Formation of Group Reflexivity of Athletes. The Manuscripts.

The dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences in speciality 13.00.04 «Theory and Methodology of Professional Education». National university of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2021.

The dissertation research is a theoretical and experimental substantiation of the scientific and methodological task of training future football coaches for the formation of group reflexivity of athletes.

The thesis clarifies the current state of preparation of future football coaches for the formation of group reflexivity of athletes in pedagogical theory and practice,

it specifies the essence of the concept of «group reflexivity of athletes», and it determines criteria, indicators and levels of training of future football coaches for its formation. The pedagogical conditions of preparation of future football coaches for the formation of group reflexivity of athletes have been determined and theoretically substantiated: the future coach acquires knowledge of general, age, social psychology and sports psychology; readiness of the future coach for effective interpersonal communication; preparation of the future coach for joint planning of sports team activities; development of personal qualities of the future coach. A model of preparation of future coaches for the formation of group reflexivity of athletes has been developed. An experiment has been organized and conducted, which confirmed the effectiveness of the identified pedagogical conditions for the training of future football coaches for the formation of group reflexivity of athletes.

Key words: reflection, reflexivity, group reflexivity, future coach, model of preparation of future football coaches for the formation of group reflexivity, pedagogical conditions, professional training of future coaches.

Підписано до друку 28.08.2021 року. Формат 60x84\16
Ум. друк. арк. 0,9 Обл.-вид.арк. 0,9
Наклад 100 прим. Зам. № 210618

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, тел.: 527-81-55, e-mail: nubip_druk@ukr.net
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4097 від 17.06.2011

